

HELSINGIN YLEISKAAVA

Meri-Helsinki yleiskaavassa

Helsingin kaupunki
Kaupunkisuunnitteluvirasto

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston
yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2013:18

HELSINGIN YLEISKAAVA

Meri-Helsinki Yleiskaavassa

© Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2013

Työryhmä: Alpo Tani, Terhi Kuusisto, Christina Suomi, Raisa Kiljunen-Siirola, Ulla Tapaninen, Sakari Jäppinen, Meri Louekari, Johanna Backas

Graafinen suunnittelu: Tsto
Taitto: Sari Yli-Tolppa

Sisältö

<u>Johdanto</u>	5
-----------------------	---

<u>Merellisyyden nykytila</u>	6
-------------------------------------	---

Merellisyyden vahvistaminen Helsingissä

Merenrannan ja saariston saavutettavuuden parantaminen	7
Helsingin tarjoamien satamapalveluiden kehittäminen	8
Pienveneilytoiminnan ja muiden merellisten aktiviteettien edellytysten parantaminen	10
Merellisen asuin ympäristön lisääminen kaupungissa	12
Merellisten elinkeinojen tukeminen	13
Merellisen luonnon ympäristön vaaliminen	15
Merellisen rakennetun ympäristön keskeisten arvojen säilyttäminen.....	16
Meriympäristön hyödyntäminen energiantuotannossa.....	17
Merellisten paikkojen ja merialueen aktivoiminen	18

<u>Yleiskaavan mahdollisuudet tukea Helsingin merellisyyttä</u>	19
---	----

Toimenpiteet.....	20
-------------------	----

Johdanto

Helsinkiä kutsutaan syystä Itämeren tyttäreksi. Meri ympäröi kaupunkia kolmelta suunnalta ja meren läsnäolo on yksi Helsingin vahvimista piirteistä. Merellinen Helsinki on yksi maamme keskeisimmistä kansallismaisemista ja merellisyys on ollut vahva osa myös paikallista mielenmaisemaa ja asukkaiden identiteettiä kaupungin perustamisesta lähtien. Meren lähtökohtainen saavutettavuus on hyvä kaikille kaupunkilaisille, kaupungin kaikkien asukkaiden asuessa alle 10 kilometrin päässä merestä. Meri tarjoaa ainutlaatuisia mahdollisuuksia helsinkiläisille myös tulevaisuudessa ja on Helsingissä asumisen tärkeimpiä laatutekijöitä. Yleiskaavassa merellistä Helsinkiä kehitetään aktiivisena osana kaupunkia, merellisyyden perinteitä ja merkitystä unohtamatta.

Helsingin Eteläsatama ja Katajanokka. Kuva: Helsingin Satama

Merellisyyden nykytila

Meren läheisyydestä huolimatta, ei sen potentiaalia ole vielä nykytilanteessa kaikilta osin otettu käyttöön. Viime vuosiin asti merellisyys on tarkoittanut ennen kaikkea satamatoimintoja sekä toisaalta vapaa-ajan ja virkistys toimintoja. Virkistys puolestaan on tarkoittanut pääosin pienveneilyä ja uimarantoja.

Helsingiläisellä virkistysveneilyllä on vankat perinteet ja kaupungin alueella on lukuisia pienvenesatamia sekä niissä toimivia pitkän historian omaavia venekerhoja. Toisaalta veneettömille kaupunkilaisille ei merellinen kaupunki ole koettavissa samalla tavalla.

Tyypillinen lauttamatkan päässä oleva merellinen kohde on Suomenlinna, joka muutaman muun kaupunkilaisille avoimen virkistys saaren kanssa muodostaa valtaosalle Helsingin väestöstä tutun merellisen reviirin. Suuri osa saarista on kuitenkin edelleen heikosti saavutettavissa tai kokonaan suljettuja.

Kantakaupunki on lähes kaikkialta meren ympäröimä, mutta vilkas liikenne ja pysäköinti rajaavat osan rannoista urbaanin kaupunkielämän ulkopuolelle. Kauppatorin ja Etelärannan ympäristö ei torin sulkeutumisen jälkeen jostakin syystä ole onnistunut synnyttämään toimintaa iltaisin. Myöskään Hakaniemen torin ympäristössä merellisyys ei juuri tule esiin.

Helsingissä ja koko pääkaupunkiseudulla löytyy merellisiä elinkeinoja meriteknologian, laivojen ja veneiden rakentamisen alalta sekä vesiliikenteestä. Pienehköjä yrityksiä löytyy jonkin verran veneiden ja veneilytarvikkeiden vähittäiskaupan alalta. Merikalastuksessa ja kalanviljelyssä on Helsingissä muutama toimipaikka. Lähinnä on kyse yksittäisistä kalastajista. Lisäksi vapaa-ajan palveluihin liittyy merellisiä toimintoja, kuten leirintäalue-, kioski- ja kahvilapalveluita.

Merellistä asumista ei kaupungissa ole erityisen paljon ollut suhteessa kaupungin pitkään rantaviivaan. Tähän on kuitenkin tulossa jonkin verran muutosta. Satamilta vapautuvien alueiden rakennuttua meren välittömään läheisyyteen tulee kymmeniä tuhansia uusia asukkaita. Tällä on vaikutusta Helsingin imagoon merellisiä asuinmahdollisuuksia tarjoavana kaupunkina.

Merellisyyttä ei myöskään itsestään selvästi aina ole pidetty pelkästään positiivisena asiana. Meren läheisyys näyttäytyy sisämaaympäristöä tuulisempänä ja viileämpänä alueena.

Merellisyyden vahvistaminen Helsingissä

Helsingin merellisyys, luonto- ja kulttuurihistorialliset kohteet ovat Helsingin erityisyys ja vahvuus myös tulevaisuudessa. Meri ja luonto ovat kaupunkilaisille tärkeitä, mutta ne ovat myös kilpailukykytekijä, joilla Helsinki erottuu muista Euroopan pääkaupungeista. Helsingin matala keskusta ja syvälle kaupungin sisään ulottuvat merenlahdet erottuvat omintakeisena monista maailman metropoleista. Turismi ja liike-elämä versovat merellisestä ja viehättävästä keskustasta.

Yleiskaavatyössä merellisyys on tärkeä teema. Seuraavassa on avattu merellisyyden sisältämiä osatekijöitä ja sitä millaisia toimenpiteitä kunkin osa-alueen kehittäminen vaatii. Toimenpide-ehdotusten toteutuminen vaatii asioiden huomioimista yleiskaavassa ja poikkihallinnollisen yhteistyön vahvistamista.

Merennrannan ja saariston saavutettavuuden parantaminen

Merkittävin este saariston Helsingin väkilukuun nähden alhaiselle käyttöasteelle on se, että sinne ei pääse tai sinne on vähintäänkin vaikea mennä. Osin saavutettavuuden ongelmat liittyvät saariston sulkeutuneisuuteen. Osa Helsingin edustan saarista on puolustusvoimien käytössä. Toisaalta ongelmana on myös saaristoliikenteen tarjonnan vähyyks. Visiona on, että vuoteen 2050 mennessä saariston avoimuutta ja saavutettavuutta on parannettu merkittävästi. Tämän saavuttamiseksi on vesiliikenneverkosto yhdistettävä tiiviiksi osaksi maa-alueen

Vesiliikennettä Helsingissä. Kuva: Raisa Kiljunen-Siirola

joukkoliikennejärjestelmää, mikä takaa sujuvat yhteydet mantereisen ja merellisen kaupungin välillä. Tehokkaan joukkoliikenteen ulottuminen verkostokaupungin solmukohdista rantavyöhykkeelle ja sen yli, Saaristo-Helsinkiin asti on keskeinen toimenpide saariston tuomiseksi useamman kaupunkilaisen ulottuville.

Nykyistä intensiivisempi vesiliikenne mahdollistaa Helsingin lähisaarien nivoutumisen muuhun kaupunkiin. Sopivassa suhteessa saaristossa olevat asuinalueet ja virkistysmahdollisuudet näyttäytyvät merellisessä ympäristössä liikkuvalla kiinnostavana vyöhykkeenä, joka tarjoaa niin koskematonta luonnonympäristöä kuin riittävät palvelutkin. Saarista toisiin etenevä vesiliikenne mahdollistaa saariretkelyn, jota sesongista riippuen voi kokonaan tai osaksi tehdä myös meloen, purjelautailen tai luistellen ja osaksi järjestettyyn vesiliikenteeseen turvautuen.

Meri ympäröi kantakaupunkia. Kuitenkin tällä hetkellä yksi sen houkuttelevimmista ranta-alueista, Kauppatorin ympäristö on pitkälti pysäköinnin ja läpiajoliikenteen käytössä. Tulevaisuudessa Etelärantaa ja muitakin kantakaupungin rantoja on kehitetty enemmän myös urbaanin kaupunkielämän näyttämöinä.

Helsingin tarjoamien satamapalveluiden kehittäminen

Helsingin Satama Vuosaarella toimii nyt ja tulevaisuudessa Suomen merkittävimpanä kulutustavarasatamana, joka palvelee koko maata. Vuonna 2050 se on linkittynyt tehokkaiden ja ympäristöystävällisten kuljetusreittien avulla maanlaajuiseen logistiseen järjestelmään. Satamien kautta toimii ja vahvistuu myös Helsinki-Tallinna kaksoiskaupunki. Satamaliikennettä tulee mahdollisesti täydentämään Helsinki-Tallinna rautatietunneli. Kaksoiskaupunki ja sen yhteys lento- ja rautatieliikenteen verkkoon - yhteydet Pietariin ja jopa Aasiaan asti - toimivat eräänä Helsingin vetovoimatekijänä kansainvälisille investoinneille ja luonnollisesti matkailulle.

Vuosaaren satama palvelee koko Suomen vientiä ja tuontia yhdessä pääkaupunkiseudun logistiikkavyöhykkeen kanssa.

Kuva: Helsingin Satama

Etelä-Sataman laivat palvelevat suomalaisia ja tuovat turisteja kaupunkiin.

Kuva: Helsingin Satama

Tulevaisuudessa Helsingin satamia on kehitetty siten, että Helsinki on vetovoimainen risteily- ja matkustajasatamakaupunki Itämeren alueella niin turisteille kuin liikematkustajillekin. Satamat palvelevat edelleen myös rahtiliikennettä. Yhteydet satamista keskustaan sekä rautatie- ja lentoasemille tulee olla sujuvat. Kaupungin vakaat poliittiset olot ja korkeatasoiset sekä luotettavat palvelut takaavat myös varustamoille hyvät toimintaedellytykset.

Satamatoimintojen nykyisenkaltaisessa järjestelyssä ei välttämättä saavuteta merellisuuden edistämisen kannalta optimaalista tilannetta. Keskeiset matkustajavirrat ohjautuvat kaupungin keskustaan, mutta myös matkustajaliikenteen sisältämä autoliikenne ja laivojen kuljettamat rekka-autot kulkevat osaksi keskeisen kaupunkirakenteen läpi. Tilannetta tullaan tulevaisuudessa parantamaan osoittamalla autoliikennettä synnyttävälle henkilö- ja rekkalaivaliikenteelle satamapaikkoja myös Vuosaaren satamassa.

Etenkin risteilyalusten suhteen tulee jatkossa löytää keinoja, jotta risteilyalukset pysähtyisivät pitemmäksi ajaksi ja risteilymatkustajat rantautuisivat kaupunkiin. Nykyisessä tilanteessa Helsinki jää valitettavan usein lähinnä teknisesti hyvin toimivaksi pysähdyspaikaksi muiden Itämeren houkuttelevien kaupunkien välissä. Helsingin merellisiä vetovoimatekijöitä markkinoimalla ja paketoimalla ne risteilyturisteille sopivaan muotoon voidaan tähän vaikuttaa. Risteilymatkustajien volyymi on kasvussa, jolloin toiminnan sisältämä taloudellinen potentiaali kasvaa samassa suhteessa.

Matkustajasatamat Helsingin keskustassa ovat tällä hetkellä myös imagotekijä Helsingille. Suurten matkustajalaivojen ja risteilyalusten saapuminen aivan kaupungin ytimeen on Helsingin erityisyys. Laivamatkustamisen ja kaupungin julkisen liikenteen sujuvien vaihtomahdollisuuksien lisäksi erityisesti Eteläsatamaan saapuvat laivat ovat nähtävyyttä ratikka- ja kävelyreittien varrella.

Usein pienvenesatamat ja talvisäilytys vaatii myös merkittävän maa-alan varaamista pysäköinnille. Pysäköintiä Karhusaaren pienvenesataman tuntumassa kesäisenä perjantaina. Kuva: Alpo Tani

SUP-lautailu on kasvattanut suosiotaan myös Helsingissä. Lähde: www.arcticsurf.fi

Pienveneilytoiminnan ja muiden merellisten aktiviteettien edellytysten parantaminen

Pienveneilytoiminta on vuonna 2050 vireää ja pienvenesatamien tiheä verkko tarjoaa venepaikkoja niin kaupunkilaisille kuin kauempaa saapuville vierailijoillekin. Veneilyharrastuksen kannalta tiheä ja saavuttava virkistysrataverkko on keskeistä toiminnan mielekkyyden kannalta. Ihannetapauksessa eri satamilla on hieman toisistaan poikkeava asiakasprofiili, jolloin erilaisia kokemuksia veneilystä hakevat ihmiset löytävät kukin tarpeitaan vastaavan satamakohteen. Kaupungin alueella tapahtuvaan arki-iltojen veneilyyn lähisatamat ovat arvokkaita, sille etenkin purjeveneillä ei yhdessä illassa ole mahdollista lähteä kovin kauas. Veneilyyn liittyy myös kilpailutoimintaa ja kesäiset veneilytapahtumat tuottavat veneilyn iloa myös veneettömille kaupunkilaisille.

Veneilyn edellytysten parantumisen kannalta yksi selvä tulevaisuuden haaste on veneiden vaatimien talvisäilytyspaikkojen osoittaminen. Venepaikka- ja talvisäilytystarpeen voi ajatella kasvavan tulevaisuudessa väestönkasvun suhteessa. Tilannetta vaikeuttaa se, että talvisäilytykseen sopivat paikat ovat sijainniltaan usein hyvin houkuttelevia myös muille merellisille toiminnolle. Talvisäilytysongelman

Meri on myös nuorten harrastusympäristö
Kuva: Raisa Kiljunen-Sirola

Urbaania kaupunkirantaa, Kauppatorin ympäristö kesällä. Kuva: Marja Piimies

ratkaisemisessa tarvitaan kokonaisvaltaista kaupunkitasoista suunnittelua. Yhtenä ratkaisuna voidaan pitää vähän maapinta-alaa tarvitsevia venehotelleja joissa veneet pinotaan päällekkäin rakennuksen sisätiloihin. Suurten veneiden ja purjevereiden talvisäilytysratkaisuna on kuitenkin edelleen riittävän suuren maa-alan varaaminen rannan tuntumasta.

Mikäli kaupungin rajojen sisältä ei talvisäilytykseen sopivia alueita löydy, voidaan tarkastella asiaa seudullisesti. Tällöin on kuitenkin arvioitava talvisäilytyksen, siihen liittyvien huoltotoimien ja vapaa-ajan matkojen edellytyksiä ja vaikutuksia. Tarvitaan myös keskeisesti sijaitsevia ja hyvin joukkoliikenteellä saavutettavia vene- ja talvisäilytyspaikkoja. Autottomilla kaupunkilaisilla on myös oltava mahdollisuus veneilyyn ja veneiden huoltamiseen.

Veneilyn lisäksi merellisiä virkistysmuotoja ovat ainakin uinti, saunominen, melonta, surffaaminen (lainerautailu, tuulilautailu, leijalautailu, wake-lautailu ja SUP-lautailu) ja talvisina aktiviteetteina talviuinti, retkiluistelu ja jääkelkkailu. Näillä kaikilla on omat erityistarpeensa rannan maankäytön suhteen. Keskeistä näille kaikille on esteetön pääsy luonnon rantaan tai sopivan korkuiselle laiturille välineiden säilytyspaikasta. Harrastevälineiden säilytyspaikka maalla voi yksinkertaisimmillaan olla vanha merikontti, monipuolisimmillaan meriharrasteiden ympärille kehittyvä virkistyskeskus. Kokonaisuuden kannalta on hyvä, että variaatiota löytyy myös tässä suhteessa, jolloin jokainen merellisessä ympäristössä harrastava löytää tarpeitaan vastaavat harrastepaikat.

Myös urbaani ranta voi olla virkistystyksen ja harrastustoiminnan kannalta tärkeä. Rantabulevardit kohtauspaikkoina, viihtymis- ja virkistysympäristönä voivat olla aivan yhtä merkittäviä kuin luonnonrannat toisaalla. Esimerkiksi kelluvat uimalat kantakaupungin välittömässä läheisyydessä voivat olla paitsi urbaanin kaupunkielämän myös matkailun ja imagon kannalta merkittäviä. Kauppatorin ja Etelärannan ympäristö on kesällä vilkas kaupunkielämän näyttämö. Sen parempi hyödyntäminen mahdollistuisi vapauttamalla lisää tilaa liikenteeltä ja pysäköinniltä.

Toimiva vesiliikenne on saarten virkistyskäytön edellytys. Kuva: Raisa Kiljunen-Sirola

Urbaani kaupunkiranta voi sijaita myös esikaupunkialueella, kuten Vuosaaren Aurinkolahdessa. Kuva: Simo Karisalo

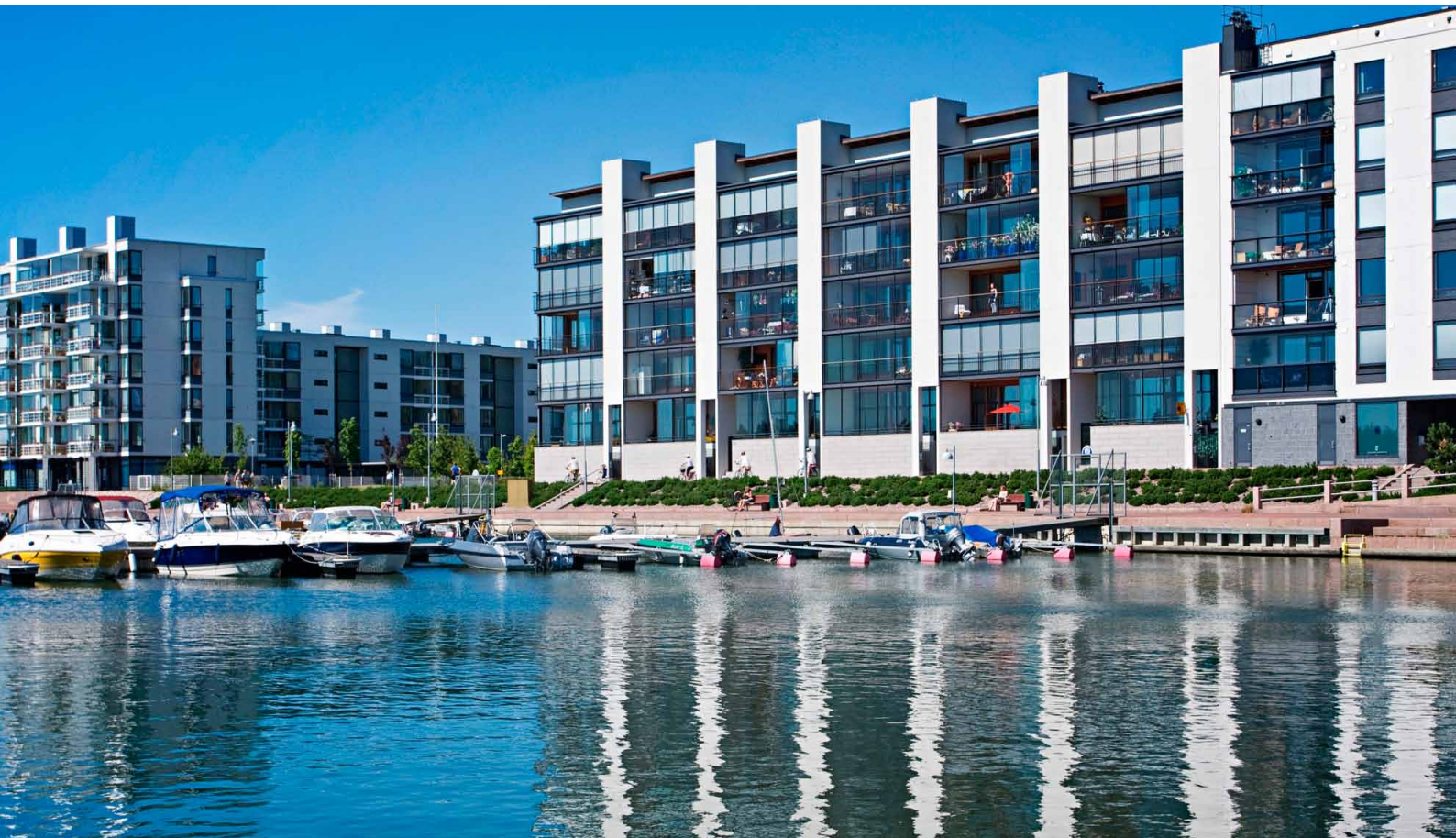
Merellisen asuinympäristön lisääminen kaupungissa

Tavoitellut asumisen paikat ovat usein alueita, jotka sijaitsevat kahden maisemaelementin välissä. Tyypillisesti tällaisen sijainnin tarjoaa rannikkovyöhyke, joka on myös Helsingin keskeinen asumisen laatutekijä. Vuonna 2050 Helsingin rantojen ja saariston asumismahdollisuuksia on parannettu merkittävästi. Saaristossa ja rannan tuntumassa asutaan sekä pysyvästi että väliaikaisesti. Rannikon asuntotarjontaa on lisätty ja asumismuotoja on monipuolistettu tavoitteellisesti.

Haasteena merellisen asumisen kehittämisessä on asumisen hinta, jota meren läheisyys nostaa voimakkaasti. Merellisiä alueita suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että asuntojen hallinta- ja rahoitusmuodot ovat monipuolisia, jotta uudella rakentamisella voidaan vastata niin tasokkaan asumisen kysyntään, kuin myös estää eriarvoistumiskehitys uusien ja olemassa olevien alueiden välillä. Saarilla tai muilla saavutettavuudeltaan maantieteellisistä syistä heikommilla alueilla saattaa muodostua kysyntää myös ns. "gated community" -tyyppisille asuinalueille. Tällainen kehitys on selvästi kaupungin pitkäaikaista sosiaalisen sekoittamisen tavoitetta vastaan. Lisäksi tarkemman tason suunnittelussa tulee huolehtia myös siitä, että periaate kaikille avoimesta rantaviivasta toteutuu.

Merellinen Helsinki tarjoaa vuonna 2050 nykyistä enemmän innovatiivisia asumisratkaisuja kelluvista asunnoista autottomiin saariyhdyksuntiin. Tilaa löytyy myös liikkuvalla asumisella, mm. kaupunkikuvaa monipuolistavalle uuden sukupolven asuntolaiva-asumiselle. Kelluvat asuinkorttelit sopivissa kohdin Helsingin pirstaleista saaristoa nostaa ympäristön kiinnostavuuden uudelle tasolle. Kelluvat rakenteet ovat myös merialueen täyttämisen vaihtoehto ja meriluonnon suojelun kannalta huomattavasti parempi tapa merellisen asuinalueen rakentamiseen. Kelluvat rakenteet voidaan tarvittaessa myös siirtää, mikäli alueen yleinen kehitys tätä tukee. Tätä kelluvien rakenteiden erityispiirrettä voidaan käyttää hyväksi myös laajemman alueen toteutus suunnittelussa.

Vuosaaren Aurinkolahti on esimerkki 2000-luvun tasokkaasta merellisestä esikaupunkiasumisesta. Kuva: Simo Karisalo

Asuntolaivoille soveltuvien sijaintien määrittelyä on Helsingissä tehty jo kauan, mutta tulokset eivät ole olleet kovin hyviä. Asuntolaivoilla on omat vahvat kannattajansa, mutta myös vastustajansa, jolloin kaikille sopivien suunnitteluratkaisujen löytäminen on vaikeaa. Asuntolaivojen sallimisen puolesta puhuu kaupunkikuvan ja asumismahdollisuuksien monipuolistaminen, joka voidaan nähdä myös negatiivisena asiana rantaviivan luonteen muuttuessa. Asuntolaivakysymyksen ratkaiseminen onkin tyypillinen strateginen kysymys, jossa tulee ratkaista yleiset pelisäännöt ennen kuin paikallisia ratkaisuita saadaan sujuvasti aikaan. Erityisesti asuntolaivojen kunnallisteknisten tarpeiden vaikutus rantaviivan yksityistymiseen on ratkaistava asia.

Asuntolaivoja Sompasaarella. Kuva: Alpo Tani

Merellinen asuminen voi tarkoittaa myös rakennusten, miksei myös kokonaisten kortteleiden perustamista suoraan meren pohjaan pilareille eräänlaisina laiturirakenteina. Myös kulkureitit olisivat laiturirakenteita. Pienimuotoisesti tätä on kokeiltu Helsingissä Lauttasaarella Purjeentekijänkujalla. Laajoja Täyttöjä ei tarvita ja lopputuloksena voi olla erittäin haluttua merellistä asumista.

Merellisten elinkeinojen tukeminen

Merellisen kaupungin aktivoituminen tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia myös menestyvälle elinkeinotoiminnalle.

Meriklusterikonaisuus työllistää nykyisin Helsingissä kymmeniä tuhansia ihmisiä telakkatoiminnoissa ja laivasuunnittelussa, varustamoissa ja satamissa ja niihin liittyvissä palveluissa. Tulevaisuudessa klusterin ennustetaan kasvavan mm. suomalaisen arktisen merenkulun ja jäämerenkulun osaamisen myötä. Vuosaaren satamassa toimii jo tänään varsinaisten satamatoimintojen lisäksi mm. Finnlinesin varustamo ja Aker Arcticin laivateknologiaa kehittävä kansainvälisesti tunnettu edelläkävijäyritys. Suurin osa meriklusterin yrityksistä on kuitenkin sijoittunut keskustaan ja muihin Helsingin yrityskeskittyymiin.

Lisäksi merellisiin elinkeinoihin voidaan sisällyttää mereen sidoksissa olevat toiminnot, kuten veneilyä ja merellistä virkistystä palvelevat yritykset. Näitä ovat esimerkiksi vesiliikenne ja sitä palvelevat toiminnot, veneiden ja veneilytarvikkeiden kauppa, kalastus sekä vierasvenesatamien ja merellisten virkistysalueiden palvelut. Nämä työllistävät muutamia tuhansia henkilöitä Helsingissä.

Vuonna 2050 elinkeinotoiminta on vireää urbaanien rantabulevardien ravintolamaailmasta luontomatkailun saaristoon sekä lähiruokatuotantoon - kalastukseen. Meriteollisuuden, merenkulun ja satamatoimintojen erityisalaa ovat talviolosuhteiden ratkaisut.

Keskeistä on ollut huomata eri merellisten toimialojen infrastruktuuriin liittyvät tarpeet. Merellisessä kaupungissa toiminnot lomittuvat merihenkisessä, mutta urbaanissa ympäristössä tukien toisiaan. Paikallisia erikoisuuksia on hyödynnetty elinkeinotoiminnassa. Maailman pääkaupunkien joukossa Helsingin puhtaat vedet, vuodenaikojen vaihtelu, melonta- ja veneilymahdollisuudet ovat nousseet tekijöiksi, jotka tunnetaan maailmalla.

Veneilyyn linkittyvät elinkeinot liittyvät veneiden huoltoon, myyntiin, kausivarastointiin tai veneiden rakentamiseen. Keskeistä veneilyelinkeinojen menestymiselle on riittävä asiakasmäärä. Suuri osa veneilyyn liittyvästä elinkeinopotentialista on varsin paikallista, jolloin huolto ym. toiminta keskittyy luontevasti satamien ja talvisäilytysalueiden tuntumaan. Tietyt erityisalalat saavat selvää hyötyä muiden toimijoiden läheisyydestä, parhaana esimerkkinä tästä Suomenlinnan puuveneklusteri, jonka seuraajia voi kehittyä muihin veneilysegmentteihin liittyen.

Vapaa-ajan lisääntyessä kasvaa myös vapaa-ajantoimintoihin liittyvien tapahtumajärjestämisen ja opaspalveluiden liiketoimintapotentiaali. Merellinen ympäristö mahdollistaa hyvin moninaisia kokemuksellisia vapaa-ajan aktiviteetteja, joihin tutustuminen usein ainakin harrasteen alkuvaiheessa tarvitsee tuekseen ammattimaista ohjausta. Lisäksi ammattimaisia tapahtumajärjestäjiä työllistävät muut yritykset, joiden henkilöstöpäiviä ym. tapahtumia järjestetään usein merellisten kokemusten merkeissä. Helsingissä voi jatkossa ennustaa olevan kysyntää esimerkiksi kokemukselliselle veneilylle (historialliset puuveneet ja -laivat, nopeat kilpapurjeveneet, RIB-veneillä tai merikajakeilla tehtävät hyljesafarit), johon liittyvissä satamatukikohdissa voi tulevaisuudessa olla muitakin kiinnostavia toimintamahdollisuuksia.

Helsingin vedet tarjoavat edelleen hyviä kalastusmahdollisuuksia. Helsingin sirpaleisessa saaristossa viihtyvät niin ahvenet, kuhat kuin hauetkin. Ulkosaariston luotojen tuntumassa taas on mahdollista napata lohia ja meritaimenia. Vapaa-ajan harrasteena kalastus liittyy olennaisena osana veneilyyn ja sen mahdollisuuksien parantamiseen. Toisaalta ranta-alueet mahdollistavat onkimisen hyvin monista paikoista kaupungissa. Ammattimaisen kalastuksen arvostus ja kannattavuus on nousemassa lähiruoan kysynnän kasvaessa ja toisaalta Itämeren tilan parantuessa. Merellinen Helsinki tarjoaakin mahdollisuuden pienen mittakaavan kalastajille myydä tuotteitaan asiakaspotentiaaliltaan riittäväillä ja hyvin saavutettavissa olevilla merellisillä toreilla.

Merellisyyttä on mahdollista käyttää matkailun edistämisessä huomattavasti nykyistä intensiivisemmin. Urbanin kaupungin ja merellisen luonnon vahva kytkeytyminen luo matkailijoille kiinnostavan ympäristön, johon tutustumista pitää edistää. Esimerkiksi risteilylaivojen matkustajista suuri osa ei tällä hetkellä tutustu kaupunkiin lainkaan ja useimmat kaupunkiin jalkautuvat käyvät lähinnä ydinkeskustassa. Risteilijäsatamista lähtevät laadukkaat paikalliset meriyhteydet mahdollistaisivat tuhansien turistien tutustumisen merelliseen Helsinkiin ja edesauttaisivat risteilyturismin parempaa taloudellista hyödyntämistä. Talvella meri näyttäytyy ulkomaisille kävijöille erityisen

Karhusaaren satama on esimerkki tarpeellisesta huoltoyhteydestä mantereen ja saariston välillä. Kuva: Alpo Tani

eksoottisena. Tämäkin tulisi hyödyntää nykyistä paremmin mm. Lapin matkailulle tyypillisten opaspalveluiden välityksellä.

Merellisyyden yhdistämisessä Suomen yhteen keskeisimpään identiteettitekijään, saunaan ja saunomiseen on Helsingissä edelleen runsaasti potentiaalia. Ensimmäiset esimerkit yleisistä rantasaunoista on olemassa, mutta saaristo ja kaupungin pitkä rantaviiva tarjoaa edelleen runsaasti potentiaalia saunomisen kautta syntyvän Suomi-kokemuksen tuotteistamiseen. Saunojen ohella meriuimalat ja talviuintipaikat ovat tulevaisuuden Helsingissä vetovoimatekijä paitsi virkistyksen myös kaupungin tunnettuuden ja matkailun näkökulmasta.

Merellisten elinkeinojen sijoittumisessa erityisen tärkeää on huolehtia saariston uusien toimintojen vaatimasta tilasta mantereella. Elinkeinojen sijoituessa saaristoon syntyy tyypillisesti tarvetta hoitaa näiden huoltoyhteys mantereelta käsin. Saaristossa ei pääsääntöisesti ole mantereella yleisesti käytössä olevaa infrastruktuuria, joten huoltoyhteys tarvitaan mm. jätteiden, elintarvikkeiden ja veden kuljettamista varten. Keskeistä on huomioida huoltoyhteyden tarve samalla kun uutta toimintoa suunnitellaan saaristoon. Toimintojen mitoitus tulee olla sellainen, että huolto voidaan käytettävissä olevilla resursseilla hoitaa tai huollon edellytyksiä tulee kokonaissuunnittelulla saariston suunnittelun yhteydessä parantaa.

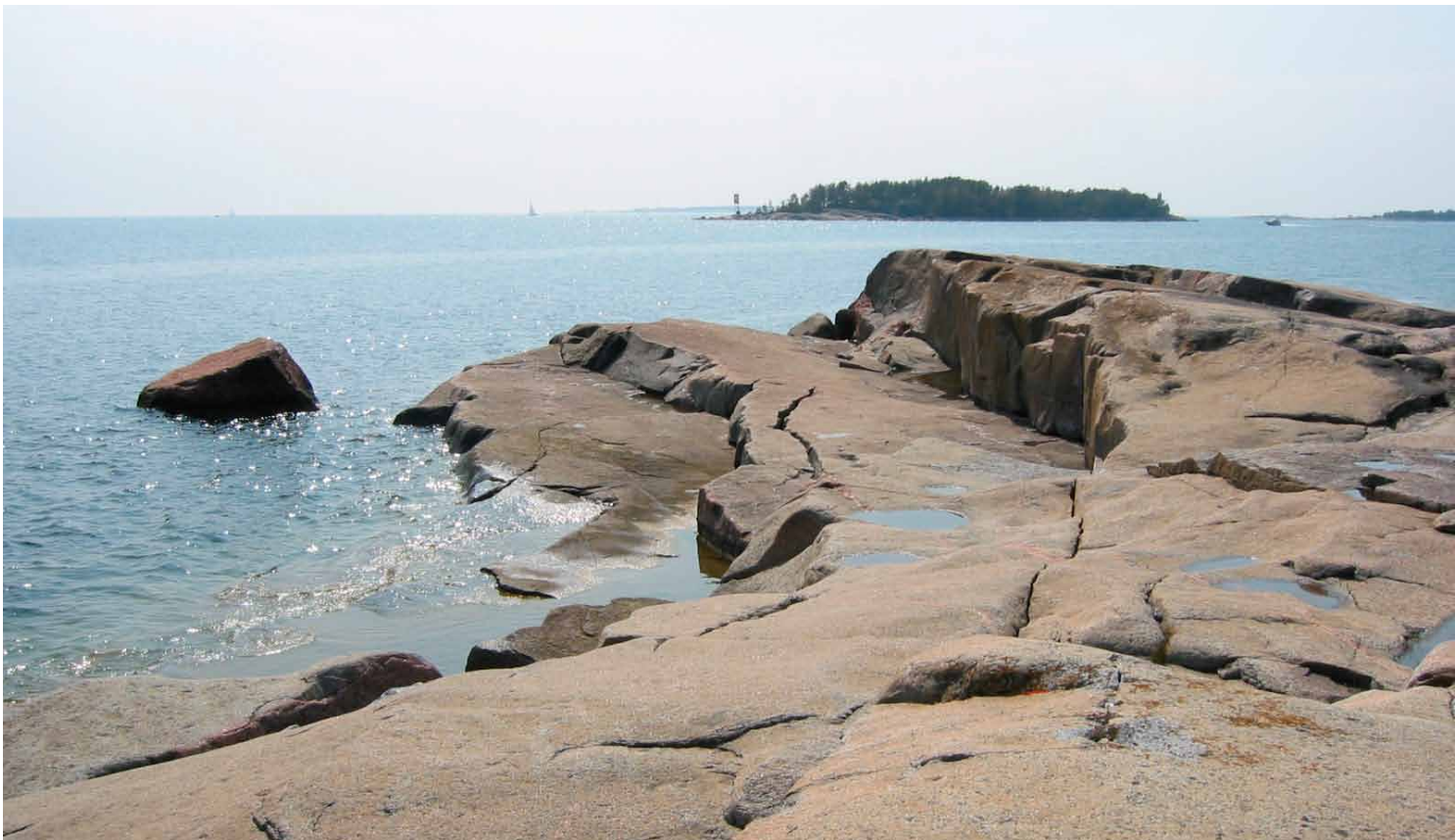

Merihaassa sijaitsevasta Kulttuurisaunasta on välitön yhteys mereen. Kuva: Alpo Tani

Merellisen luonnonympäristön vaaliminen

Vuonna 2050 Suomenlahden ja Itämeren ainutlaatuisuus ja haavoittuvuus on huomioitu suunnittelussa ja meren ekologinen tila on kohentunut. Arvokkaat sisälahdet sekä saaristo tarjoavat kaupunkilaisten virkistyksen ohella tilaa myös luonnolle. Toisaalta on huomattava Helsingin sijainti verrattain lähellä avomerta. Tässä mielessä Helsingin luonteenomainen maisema eroaa selvästi esimerkiksi Tukholman maisemista, jotka muistuttavat enemmän sisävesistöä.

Helsingin ulkosaaristoa. Kuva: Eira Seppälä

Vanhankaupunginselkää Viikin luonnonsuojelualueelta nähtynä.
Kuva: Markku Siiskonen

Helsingin sisälahtien Natura-alueet ja saariston runsaslukuinen ja merkittävä linnusto sekä monimuotoinen kasvillisuus tarjoavat elämyksiä virkistyskäyttäjille ja mahdollisuuksia luontomatkailuun ja retkeilyyn. Suojelusaarten pesimäaikainen mairinnousukiello, ulkosaariston kasvillisuuden kannalta arvokkaiden saarten varjeleminen ja virkistyskäytön ohjaaminen kestäville reiteille ovat säilyttäneet ainutlaatuisen saaristoluonnon. Myös merenalaisen luonnon säilyttämiseen on panostettu.

Maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä mantereen luonnonrantoja on säilytetty myös esikaupunkialueilla. Tällöin luonnonmukaiseen rantakokemukseen on mahdollisuus myös joukkoliikennevälineitä käyttäen.

Luonnon monimuotoisuuden säilyminen ja meri-, rannikko- ja saaristoympäristöjen suojelu parantavat Helsingin vetovoimaisuutta ympäristötietoisten merellisten toimialojen suhteen. Ekologisia tavoitteita seurataan ja niiden toteutumisesta on muodostunut yrityksille ja kaupungille imagotekijä tulevaisuudessa.

Merellisen rakennetun ympäristön keskeisten arvojen säilyttäminen

Helsingin saaristo on veden ja maan pienipiirteistä mosaiikkia, joka jakautuu sisälahtien, selkävesien sekä sisä- ja ulkosaariston ja avomeren maisemavyöhykkeisiin. Merellisessä Helsingissä on useita valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Keskeinen osa meri- ja saaristoalueesta muodostaa merellisen Helsingin kansallismaiseman. Helsingin vanhinta vaihetta edustaa UNESCON maailmanperintölistalle kuuluva Suomenlinnan saarilinnointus. Lukuisat kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittävät alueet mm. kartanot, puistot, puutarhat, kansanpuistot sekä maa- ja merilinnointusketjun kohteet tarjoavat tulevaisuuden visiossa paremman saavutettavuutensa ansiosta kiintopisteitä Helsingin merelliseen historiaan.

Historiallisia rakenteita saaristossa on monessa saarella, kuvassa Laajasalon eteläpuolella oleva Matosaaari. Kuva: Alpo Tani

Keskeistä Helsingin rantaviivan tuntumassa olevan rakennusperinnön kehityksessä on merellisyys ja rakennetun kaupungin ja meren suhde. Merenalaisen maiseman tarkastelu on antanut tulevaisuudessa uuden ulottuvuuden luontomatkailuun ja meriarkeologisiin kohteisiin.

Meriympäristön hyödyntäminen energiantuotannossa

Helsinki tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2050 mennessä. Tämän tavoitteen saavuttamisessa energiantuotannon muutos vähähiilisemmäksi on merkittävässä roolissa. Erityisen tärkeää tulevaisuuden energiantuotantorakenteessa on pystyä tuottamaan hyvin merkittävä määrä hiilineutraalia sähköä. Tämä johtuu siitä, että rakennusten lämmittämiseen tarvittavan lämmön suhteellinen määrä tulee laskemaan johtuen ilmaston lämpenemisestä ja toisaalta kiristyvistä rakennusten energiatehokkuusnormeista. Sähkökulutuksen ei puolestaan ennusteta erityisesti laskevan, jolloin vastaava tai suurempi sähkön tarve pitää tulevaisuudessa pystyä tuottamaan ilman fossiilisia polttoaineita.

Helsingin merialueella on paljon käyttämätöntä tuulivoimapotentiaalia. Noin kymmenen kilometrin päästä rannikolta vallitsee Suomen oloissa erinomaiset tuuliolosuhteet ja lisäksi merialue on täällä tuulivoiman perustamisolosuhteita ajatellen melko suotuisaa, meri on varsin matalaa, joka vaikuttaa myönteisesti rakentamiskustannuksiin.

Tuulivoimarakentamisen vaikutukset kaupungin energiantuotantorakenteeseen olisivat mittavat, esimerkiksi 60 suuren kokoluokan tuulivoimalaa tuottaisi vuositasolla 400 000 helsinkiläisen kaksion sähköntarvetta vastaavan määrän hiilineutraalia energiaa.

Maisemallisesti teollisen mittakaavan tuulivoimapuisto on hyvin voimakas elementti. 3-5 MW:n tuulivoimalat ovat napakorkeudeltaan n. 100 metriä. Tuulivoiman

Maailman suurin meritulivoimapuisto London Array (175 kpl 3,6 MW voimalaa) Itä-Englannin rannikolla tuottaa sähköä 500 000 asunnon vuotuista tarvetta vastaavan määrän.
Lähde: Offshorewind.biz

merkittävistä ympäristöllisistä vaikutuksista huolimatta on kaupungin läheinen tuulivoima myös maisemallisesti perusteltavissa. Voidaan ajatella, että Helsingin tapaisessa, korkean teknologian ja ympäristöosaamisen kaupungissa uusiutuva energia pitääkin näkyä, parhaimmillaan tuulivoima voi toimia myönteistä imagoa kaupungille luovana tekijänä. Lisäksi tuulivoimaan liittyviä rakenteita voidaan yhdistää myös muihin merellisiin aktiviteetteihin. Vedenalaisen rakentamisen on arvioitu esimerkiksi lisäävän kalakantoja kutupaikkojen lisääntyessä. Tuulivoiman lisäksi tulevaisuuden tekniset innovaatiot voivat avata muitakin uusiutuvan energian mahdollisuuksia merialueelle. Etenkin aaltovoimaloiden ja aurinkopaneelien uusilla sovelluksilla voi olla käyttömahdollisuuksia Helsingin merialueella.

Merellisten paikkojen ja merialueen aktivoiminen

Merellinen Helsinki on tulevaisuudessa helpommin kaupunkilaisten ulottuvilla ja hyödynnettävissä. Näin varmistetaan merellisen kaupungin kehittyminen elinvoimaisena osana kaupunkia. Merellinen vyöhyke tarjoaa laadukkaita mahdollisuuksia virkistykseen, yrittämiseen ja monipuoliseen asumiseen. Rantavyöhyke ja saaristo muodostuvat aktiivisiksi toiminnan näyttämöiksi puistoiheen, kahviloiheen ja yleisine saunoineen, hiljentymiseen sopivia luonnonmaisemia unohtamatta. Merenranta kehittyy kaikille avoimena kaupunkina, jonka tilallinen luonne vaihtelee urbaaneista ja vilkkaista rantabulevardeista koskemattomaan luonnonympäristöön.

Keskeistä tulevaisuuden kehityksen kannalta on pyrkiä luomaan toimintoiltaan mahdollisimman monipuolisia paikkoja, merellisiä keskuksia, jotka toimivat linkeinä mantereen ja meren välillä ja mahdollistavat eri motiivein merellisyydestä nauttivien kaupunkilaisten kohtaamisen ja tästä syntyvän aidon merikaupungin ilmapiirin.

Kaupungin rakentuessa edelleen tulevaisuudessakin tulee kaupungissa olemaan väliaikaisessa käytössä olevia alueita myös ranta-alueilla. Nämä muodostavat erityisen potentiaalin. Merellisyyden ja väliaikaiskäyttöön usein liittyvän kansalaisaktiivisuuden ja spontaanien urbaanien ilmiöiden kohtaaminen synnyttää totutusta poikkeavaa ympäristöä, jolla on mahdollisuus kehittyä attraktiiviseksi ja innovaatioita ruokkivaksi ympäristöksi. Väliaikaiskäytön muuttuessa kohti pysyvämpää kaupunkirakennetta on väliaikaiskäytön aikaisen paikallisen identiteetin mahdollista välittyä paikalle rakentuvaan kaupunkiin.

Pientuulivoimala Harakkasaarella on keskeinen osa saaren energiahuoltoa ja toimii lisäksi esimerkkinä ympäristökasvatustyössä. Lähde: Helsingin ympäristökeskus

Väliaikaista, kansalaisvetoista ja merellistä toimintaa Sompasaaren kärjessä. Kuva: Alpo Tani

Yleiskaavan mahdollisuudet tukea Helsingin merellisyyttä

Yleiskaavallisen suunnittelun keskeisintä sisältöä on eri maankäyttömuotojen sijoittuminen kaupungissa ja eri toimintoja sisältävien aluekokonaisuuksien keskinäisten suhteiden määrittäminen. Merellisen kaupunkiympäristön osalta tämä tarkoittaa ennen kaikkea merelliseen asumiseen ja elinkeinotoimintaan tarkoitettujen alueiden ja virkistyskäyttöön osoitettavien alueiden määrittämistä sekä saavutettavuuden parantamista rannoille ja saarille. Lisäksi yleiskaavan tulisi osaltaan turvata matkustaja-, risteily- ja tavarasatamien kehittyminen Helsingissä.

Merellisen ympäristön toiminnallisuuden vahvistuminen edellyttää riittävän määrän käyttäjiä. Yleiskaavalla voidaan mahdollistaa merkittävästi lisää väestöä meren tuntumaan. Uusien merellisten asuinalueiden suunnittelussa tulisi mahdollistaa ranta-alueiden toimintojen sekoittuminen, toimintojen monimuotoisuus, merelliset elinkeinot, rantojen virkistyskäyttö, saavutettavuus sekä maisema-, luonto- ja kulttuurihistorialliset arvot.

Merellisyyden huomiointiin ja toiminnallisuuden vahvistamiseen liittyy kiinteästi rantavyöhykkeen saavutettavuuden parantaminen. Rannoille on päästävä myös joukkoliikenteellä. Yleiskaavassa esitetyt uudet joukkoliikennekäytävät koko kaupungin alueella liittyvät saavutettavuuden parantamiseen, samoin kuin pyöräilyn laatuikäväverkosto. Erityisen tärkeää merellisen saavutettavuuden näkökulmasta on rantaviivaa seuraavien kulkuyhteyksien vahvistaminen. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea kantakaupungista Vuosaareen kulkevan saaristoraitiotielinjan mahdollistamista ja suunnittelua. Tämä sitoisi merellisiä asuinalueita ja useita merellisyyteen liittyviä kehittämiskohteita toisiinsa ja toisi uutta dynamiikkaa rantavyöhykkeelle.

Lisäksi tavoitteena on rantoja seuraileva jalankulkua ja pyöräilyä palveleva rantareitti ja erilaisista merenlahtia kiertävistä reiteistä muodostuva merellinen virkistysreitistö.

Saaristossa luontevimpana kulkutapana on vene ja julkisen liikenteen piiriin kuuluva yhteysalusliikenne. Merellisten alueiden kehittäminen asumisen ja virkistykseen vyöhykkeinä tuo uusia edellytyksiä nykyistä huomattavasti kattavammalle julkiselle vesiliikenteelle. Asukasmäärää ja toiminnallisuutta lisäämällä voidaan saavuttaa riittävä matkustajapotentiaali, jotta vuoroväliltään riittävä meriliikenne tulisi kannattavaksi.

Merellisyys kuuluu myös urbaaniin kaupunkielämään Helsingissä. Meren entistä parempi hyödyntäminen kantakaupunkiympäristössä on tavoiteltavaa. Siihen liittyy matkailun ja Helsingin imagon kannalta tärkeitä elementtejä, kuten suurten matkustajalaivojen ja risteilyalusten saapuminen suoraan kaupungin ytimeen.

Yhtenä erityiskysymyksenä on meriympäristön energiantuotantopotentiaalin hyödyntämisnäkökulma. Yleiskaavassa tämä tulee ottaa huomioon ja tuoda esiin kaupungin tahtotila laajamittaisen uusiutuvan energiantuotannon suhteen.

Meren ottaminen vahvasti mukaan yleiskaavan maankäyttötarkasteluihin on perusteltua sen imagovaikutuksen ja käyttämättömien tai tähän mennessä heikosti hyödynnettyjen mahdollisuuksien vuoksi. Maankäytön suunnittelun lisäksi merellisten teemojen kehittämisessä korostuu strategisen, hallintokuntien rajat ylittävän suunnittelun tarve.

Toimenpiteet

- Kehitetään urbaaneja rantoja varaamalla enemmän tilaa ihmisille ja toiminnoille, vähemmän liikenteelle
- Kehitetään kantakaupungin rantoja urbaanin kaupunkielämän näyttämöinä ja toteutetaan koko kaupungin kattava rantareitti
- Kehitetään hyvin saavutettavissa olevia, monipuolisia ”meri & metro” –solmukohtia
- Suunnitellaan ns. Saaristoraitiotie Vuosaaren ja kantakaupungin välille
- Kartoitetaan uusia merellisen asumisen paikkoja ja kehitetään uusia houkuttelevia asumisratkaisuja, kuten kelluva asuminen, asuntolaivat, mereen perustetut kokonaiset asuinkorttelit jne.
- Laajennetaan vesiliikennemahdollisuuksia laituriverkostoa kehittämällä ja lisätään julkista vesiliikennettä.
- Parannetaan pienveneilyn edellytyksiä huolehtimalla riittävästä laituri- ja talvisäilytyskapasiteetista myös keskeisillä paikoilla.
- Vahvistetaan merenlahtien luonteenomaisia piirteitä ja avataan uusia saaria virkistyskäyttöön.
- Hyödynnetään merellistä kulttuuriympäristöä matkailu- ja virkistyspalvelujen kehittämisessä.
- Mahdollistetaan saariston kehittyminen luomalla tarvittava infrastruktuuri
- Edistetään tuulivoimatuotannon mahdollisuuksia
- Turvataan matkustaja- risteily- ja tavarasatamien kehittymismahdollisuudet Helsingissä.

